

Evropeizace – nové téma politologického výzkumu

Ve dnech 14. a 15. dubna 2005 uspořádal Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně za finanční podpory pražského zastoupení nadace Konrad Adenauer Stiftung konferenci nazvanou „*Evropeizace – nové téma politologického výzkumu*“. Záštitu nad konferencí převzal rektor Masarykovy univerzity Petr Fiala a jejími účastníky byly téměř čtyři desítky předních českých i zahraničních politologů – mimo jiné Ladislav Cabada, Radek Khol, Lubomír Kopeček, Michal Kubát, Tomáš Lebeda, Miroslav Mareš, Markéta Pitrová, Běla Plechanovová, Michael Romanov, Jan Škaloud. Konference byla rozdělena do osmi bloků, z nichž dva se vždy odehrávaly souběžně.

První panel, jemuž předsedal Petr Fiala, se věnoval evropským politickým stranám. Tomuto tématu bylo nejprve vymezeno teoretické pozadí, v němž bylo řečeno, že politické strany fungují v trojí stranické struktuře – ta je tvořena jejich uplatňováním se na domácí scéně, v rámci evropských stran a v rámci frakcí Evropského parlamentu. Druhé dvě úrovně jsou silně ovlivňovány tím, že jsou evropské volby vnímány jako druhořadé národní volby, a to jak u samotných voličů, tak politickými stranami. U těchto voleb tedy společné programy evropských stran a frakcí EP nehrají významnější roli. Zároveň bylo řečeno, že Evropský parlament je místem, které dokáže absorbovat nejrůznější nové ideologické proudy, což bylo demonstrováno na příkladu eurokomunismu. Velmi významně je v rámci politických stran akcentováno téma budoucího vývoje EU, které má značný potenciál stát se novým „cleavage“ nejen českého stranického systému.

Panel věnovaný evropské dimenzi středoevropské politiky vedl ředitel MPÚ Břetislav Dančák. Jednotlivá vystoupení byla zaměřena ve velké míře na zahraniční a bezpečnostní

politiku. Přednášející a diskutující se věnovali otázkám evropské integrace a vlivu evropeizace na jednání středoevropských států – nových členských zemí – v rámci Evropské unie, ale také Severoatlantické aliance. Referující i diskutující se shodli na tom, že proces evropeizace měl již v předstupném období vliv na utváření postojů kandidátských států v širším euroatlantickém kontextu. Tento trend nadále pokračuje. Ačkoliv středoevropské státy vykazují řadu podobností ve svém jednání a jejich motivace jsou mnohdy velmi blízké, nevolí vždy identický postup, jak svých zahraničněpolitických cílů dosáhnout. To se zejména projevilo během irácké krize. Projekt evropské integrace je pro středoevropské státy nadále prioritní, ale současně je zřejmé, že noví členové EU vidí evropskou bezpečnost úzce provázanou s aktivním zapojením USA.

V průběhu panelu o komunální politice v EU se přednášející nejprve zabývali specifickou problematikou komunální politiky malých a středně velkých obcí, čímž vytvořili předpoklad pro diskusi o fenoménu evropeizace komunálního politického myšlení. Upozornilo se na limity výzkumu nejen jako tématu komunální politiky, ale i evropeizace tohoto fenoménu (mezi tyto limity patří mj. slabá rozvinutost politických stran a slabá strukturace ideologie komunálních představitelů). V České republice je aktuálním tématem evropeizace především přiblížení komunální politiky občanům prostřednictvím zvýšení četnosti a vlivu místních referend. Mezi potenciální aspekty evropeizace komunální sféry patří: využití peněz z fondů EU, navazování partnerských vztahů se zeměmi EU, zapojení českých měst a obcí do evropských sítí. Přednášející se shodli na skutečnosti, že současné české komunální politické myšlení je spíše překážkou rozsáhlejšímu procesu evropeizace komunální politiky.

Téma dalšího diskusního bloku bylo evropeizace a politické strany. Úvodní příspěvky poukázaly na dva dosti odlišné příklady

Slovinska a Polska. Zatímco ve Slovinsku se téměř všechny relevantní strany shodly na vstupu do EU, v Polsku tvoří toto téma napříč stranickým spektrem důležitý bod sporu. Na úrovni společnosti je však situace poněkud odlišná. Zatímco polští voliči i těch nejskeptičtějších stran vstup do EU podporovali, ve Slovinsku jsou politické strany mnohem proevropštější, než společnost. Panel byl doplněn prezentací evropské tematiky v programatice a rétorice slovenských politických stran. V dalším referátu byla nastíněna otázka evropské tematiky ve stranické soutěži v Bulharsku a Rumunsku. Diskutující se shodli, že evropská tematika nepředstavuje ve střední a jihovýchodní Evropě (ostatně podobně, jako je tomu v Evropě západní) samostatnou konfliktní linii. Tento závěr tak byl výrazně odlišný od závěru, který nabídli diskutující v bloku vedeném Petrem Fialou.

Poměrně dramaticky se jevil panel věnovaný trendům integrace po rozšíření EU. V něm rozprávil diskuzi Marek Loužek, který se ohradil proti tomu, aby spojení trendů jako je rozšiřování, centralizace, unifikace a vývoz evropských hodnot bylo jednotně označováno jako evropeizace. Velmi ostře se tento přednášející vymezil i proti tzv. Evropské ústavě, kterou by podle něj skončil mezivládní model spolupráce. Ze strany diskutujících byla tomuto příspěvku vyčítána zejména ideologičnost a neschopnost poukázat na konkrétní kvalitativní kroky, jež by po zavedení Evropské ústavy směřovaly integraci k federálnímu modelu, či tzv. superstrátu. V opozici k tomuto příspěvku byli referující, kteří koncept evropeizace (nikoliv tedy centralizace, či unifikace) identifikovali zejména v reformě institucí a rozšiřování. Centralizace byla odmítnuta i poukázáním na kooperační přístup evropských soudů při kompetenčních sporech.

Panel věnovaný euroskepticismu se ve čtyřech příspěvcích zaměřil na dva skandinávské (Švédsko a Dánsko) a dva středoevropské státy (Polsko a Slovensko), které jsou z různých důvodů pro toto téma zajímavé. Poslední pátý příspěvek byl věnován politologickému a politickému diskursu o této problematice v českých poměrech. Referující dokázali poměrně názorně na příkladech švédské Červnové kandidátky, Dánské lidové strany nebo Ligy polských rodin demonstrovat silný voličský mobilizační potenciál, který je založen na odporu k prohlubování evropské integrace. K hlavním tématům panelu patřily nejenom případové studie jednotlivých států a politických stran, ale i problematika typologií postojů stran k evropské integraci.

Poslední diskusní blok byl věnován regionům v evropském kontextu. Přednesené příspěvky však do určité míry zadaný rámeček překročily a obohatily. Slovenský host Ján Lidák se velmi zajímavě zabýval evropeizací muslimské menšiny v Evropě. Významná byla především jeho analýza opatření, která by evropští představitelé měli učinit, aby se vznikající střet identit dále neprohluboval. Regionální spolupráce EU se zeměmi Maghribu bylo téma dalšího referujícího. V tomto příspěvku byla rozebrána kooperace na úrovni států, regionů i měst zejména mezi Španělskem a Marokem.

Konference přispěla k bližšímu poznání nového výzkumného fenoménu, naznačila jeho možnosti i limity. Zároveň zpřehlednila okruh témat, která se k evropeizaci váží. Zdařilá dvoudenní akce tímto zahájila tradici pravidelných setkávání českých i zahraničních politologických špiček pod záštitou Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity v Brně.

Ondřej Rojčík, student Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity a stážista Mezinárodního politologického ústavu v Brně